

Komory jednaly v Budapešti

10.9.2024 - | Akademie věd České republiky

Úvodem jednání se diskuse soustředila na současnou situaci na trhu se zemědělskými a potravinářskými produkty. Zemědělci v EU nadále čelí několika výzvám, které ovlivňují vyhlídky zemědělství, jako jsou klimatická a geopolitická krize, ale je nutné poznamenat, že vzrostly i náklady na vstupy, jako jsou ceny energií, hnojiv a krmiv, a také náklady na pracovní sílu.

Jednou z největších výzev je sucho a horká léta související se změnou klimatu, a to jak na celosvětové, tak na evropské úrovni. V uplynulém období nastaly velké regionální rozdíly v množství srážek, povrch půdy byl v oblastech opakovaně zasažených přeháňkami důkladně provlhlý a vlhkost se dostala i do střední vrstvy půdy, ale vrstva půdy hlubší než půl metru je kriticky suchá. Půda v mnoha regionech nadále vysychá a územní rozsah sucha se zvětšuje, což vážně ovlivňuje výsledky polní rostlinné výroby. Kvůli tepelnému stresu trpí současným počasím i chov zvířat. Je třeba zdůraznit, že živočišnou výrobu ovlivňují také příliš ambiciózní a často nesprávná očekávání společnosti.

Hladiny vody, které v posledních letech zaznamenaly negativní rekordy, mají za následek značný nedostatek vody v krajině a nebezpečí dezertifikace zahrnuje stále větší území. Nedostatek povrchové vody má nejen negativní vliv na zemědělské oblasti, ale může znamenat i ekologický kolaps. Stále více také vyčerpává podzemní zdroje, což je významný problém vodního hospodářství týkající se zdrojů pitné vody. Stav našich systémů povrchových vod neodráží přizpůsobení se extrémním klimatickým podmínkám a úkoly rekonstrukce a rozvoje odvětví se potýkají s problémy s financováním ze strany EU. Nejefektivnější a nejrychlejší metodu vytváření nárazníkových vodních prostorů lze dosáhnout obnovou a dalším rozvojem systémů zadržování vody. Plán povodí, který má být zpracován v souladu s Rámcovou směrnicí EU o vodě, určuje dosažení dobrého stavu (kvantita, kvalita, ekologie) útvarů povrchových a podzemních vod a také opatření, která jsou nezbytná k dosažení dobrého stavu, avšak vodohospodářská opatření zde definovaná pro úroveň členských států nemají – ani po odborném schválení ze strany EU – finanční krytí EU, což je anomálie, kterou je třeba co nejdříve vyřešit.

SZP musí více podporovat zemědělce v neustálém rozvoji zemědělských technologií a v překonávání ekologických a klimatických výzev. EU musí prosazovat hodnocení rizik, které vyváží ochranu životního prostředí s potřebami hospodářství, aby byla zajištěna lepší produktivita. Přechodem k oběhovému hospodářství se nám podaří efektivněji využívat zdroje, udržet je v provozu co nejdéle a případně je obnovovat (půda, voda, živiny).

Významná zde jsou environmentálně šetrná opatření jako klíčový prvek udržitelného zemědělství a hospodaření s přírodními zdroji. Zároveň je pro dosažení cílů udržitelnosti nezbytné, aby tato opatření byla k výrobě racionální a šetrná. Skutečná transformace zelených opatření do strategií však ukázala důsledky absence hodnocení dopadů a nedostatečné reakce na změny ekonomického a klimatického prostředí a také na vnější, nepředvídatelné události, jako byl COVID a současná válka mezi Ruskem a Ukrajinou. Ukázala také důsledky ignorování názorů těch, kterých se změna nejvíce dotýká, tedy samotných zemědělců. I proto zemědělci po celé Evropě aktivními protesty vyjádřili svou nespokojenost. Sice je nutné stále postupně transformovat odvětví, včetně zemědělství, směrem k udržitelnější produkci, ale ukázalo se, že je nevyhnutelná výrazná úprava pravidel SZP, přizpůsobených reálnému životu a skutečným potřebám venkova.

V posledních desetiletích se v důsledku rostoucí regulační zátěže a přísnějších regulačních podmínek konkurenceschopnost evropských zemědělců vůči světu výrazně snížila. A neustále klesá také jejich životní úroveň. Očekáváme tedy, že se nová Komise a Evropský parlament ve svých rozhodnutích týkajících se zemědělství vrátí k cílům stanoveným ve Smlouvě o EU (článek 39 SFEU).

Nařízení (EU) 2023/1115 o dodávání některých komodit a produktů spojených s odlesňováním a poškozováním lesů na trh Unie a jejich vývozu z Unie je součástí strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti na období do roku 2030, nové strategie EU v oblasti lesnictví na období do roku 2030 a evropské zelené dohody. Nařízení stanoví závazná pravidla pro účastníky trhu a obchodníky působící v Evropské unii. Jeho cílem je minimalizovat příspěvek Unie ke globálnímu odlesňování a znehodnocování lesů a snížit příspěvek Unie k emisím skleníkových plynů a globální ztrátě biologické rozmanitosti. S tímto cílem lze souhlasit, ale zároveň jde EU proti tomuto záměru tím, že usnadňuje dovoz zemědělských produktů ze třetích zemí (viz dohoda MERCOSUR), které nemusí dodržovat předpisy Společenství a jejich produkce je uskutečňovaná na plochách, které byly získány odlesněním. V konečném důsledku vytlačuje tato nerovnost v konkurenceschopnosti naše zemědělce z vlastního trhu.

Přítomní se zároveň shodli, že nařízení přinese mimořádnou byrokratickou zátěž a ohrozí obchodní toky se jmenovanými komoditami a produkty, v prostředí EU zejména pak v případě skotu a hovězího masa vlastní produkce. Problém lze rozdělit na dvě základní části. Zavedení zjednodušené kontroly pro komodity a produkty pocházející z Česka, Polska, Maďarska a Slovenska a pro produkty dovážené ze třetích zemí. Termín pro velké a střední podniky od 30. 12. 2024 a pro malé a mikropodniky od 30. 6. 2025 je obtížně proveditelný a administrativně náročný vzhledem k nedostatečné přípravě systému ze strany EU. Na naléhání Agrární komory ČR již Ministerstvo zemědělství ČR požádalo Evropskou komisi o odklad, aby se vytvořil dostatek času na kvalitní přípravu systému. Dále je nutné koordinovaně spolupracovat s jednotlivými orgány státní správy a politickou reprezentací, aby byl proces implementace co nejjednodušší. Vyzýváme Evropskou komisi, aby ještě před vstupem nařízení v platnost vydala nařízení v přenesené pravomoci, které zařadí Česko, Polsko, Maďarsko, Slovensko a případně další státy mezi „země s nízkým rizikem“, což je základní právní podmínka pro umožnění zavedení zjednodušeného režimu, a aby systém jménem zemědělců řešila jednotným způsobem v každé zemi.

Je třeba požádat vlády zemí V4 a jednat s nimi, aby formálně i neformálně vyjednaly s Evropskou komisí předložení a schválení nařízení, které by účinnost celého systému odložilo. V praxi to znamená, že Evropská komise musí předložit Evropskému parlamentu a Radě EU legislativní návrh nařízení, kterým se příslušné datum upraví. Takové nařízení podléhá řádnému legislativnímu postupu a proces jeho přijetí trvá několik měsíců. Proto je třeba jednat bez zbytečného odkladu a vyzýváme Evropskou komisi, aby jednala co nejrychleji. Bude rovněž užitečné zapojit české, maďarské, slovenské a polské poslance Evropského parlamentu, kteří mohou působit i při slyšení kandidátů na nové komisaře.

Obecně je třeba dosáhnout mezinárodního přijetí norem, které zaručí soulad dováženého zboží s předpisy EU. Dále je třeba, aby inspektoři EU prováděli kontroly na místě a schvalovali shodu s právními předpisy EU, ať již výrobními, potravinářskými nebo hygienickými a dalšími. Řada zemí tento mechanismus od výrobců z EU vyžaduje. EU disponuje Generálním ředitelstvím pro zdraví a bezpečnost potravin, jejíž kompetence lze v tomto směru posílit a rozšířit. V případě nedostatků a nesrovnalostí u dovážených výrobků při jejich vstupu na hranice EU je třeba zajistit jejich zastavení.

Pokud jde o problematiku BIOEAST, komory zdůrazňují, že velmi pozitivně hodnotí stále intenzivnější a účinnější činnost iniciativy pro střední a východní Evropu, která vznikla v roce 2016. Iniciativa je pro zemědělce zemí V4 a dalších 7 zúčastněných zemí důležitá a perspektivní a s její pomocí a expertní spoluprací se daří identifikovat společné strategické směry a oblasti výzkumu,

které odpovídají potřebám a inovačním příležitostem těchto zemí. V souladu s tím naše komory podporují realizaci „Manifestu zainteresovaných stran“ a jsou otevřeny posílení další spolupráce. Cílem je vytvořit inovativnější, zdrojově efektivnější a konkurenceschopnější společnost, která koordinuje potravinovou bezpečnost s využíváním obnovitelných zdrojů a zároveň zajišťuje rozvoj krajiny a ochranu životního prostředí.

Zástupci komor se shodly na tom, že je nezbytné stále intenzivněji spolupracovat, aby byl na společné priority vytvořen tlak na rozhodovací orgány a zákonodárce. Ty pak je nezbytné směřovat v národní podobě také na evropské sdružení zemědělců a družstev COPA-COGECA, kde lze po předchozí konzultaci koordinovaně prezentovat naše společné cíle. Za tímto účelem uspořádaly komory na závěr zasedání neformální konzultaci rozšířenou o další východoevropské zemědělské komory. Příští společné jednání agrárních komor zemí V4 se uskuteční v prosinci na Slovensku.

<https://www.akcr.cz/txt/komory-jednaly-v-budapesti>